INTERNET V ŽIVOTĚ DÍVEK

Anna Šafářová, Pavel Vacek

Abstrakt

Vzhledem k stále se rozšiřujícímu vlivu mediálního světa je text zaměřen na analýzu vnímání a užívání internetu dívkami v dětství a dospívání. Nabízí informace o roli tohoto vlivného média od prvních kontaktů s ním až po jeho pravidelné užívání. Mapuje dobu, kterou dívky internetu věnují, a činnosti, které preferují. Součástí příspěvku je i analýza nejnavštěvovanější sociální sítě – Facebooku a rozbor rizik a nebezpečí plynoucích z používání této služby. Rovněž se zaměřuje na schopnosti a dovednosti dívek v oblasti bezpečnosti a prevence ve virtuálním prostředí, rodičovskou kontrolu a sexuální a erotické zkušenosti na www síti.

Klíčová slova

Internet, dívky, rizika internetu, Facebook.

The Internet in Girls' Life

Abstract

This article focuses on the analysis of perception and Internet use by girls in childhood and adolescence. It provides information about the role of this influential medium from the first contact until periodic using of it. The text researches, how much time girls spend online and the activities they prefer. A constituent part is an analysis of the most visited site – Facebook and risks and dangers of using social networks. This article also focuses on abilities and skills in safety and prevention in the virtual environment, parental control and sexual and erotic experiences on the web network.

Key words

Internet, Girls, Risk of Internet, Facebook.

Úvod

Mezinárodní program World Internet Project zveřejnil zprávu z roku 2008, která nabízí srovnání problematiky používání internetu v 13 zemích (včetně České republiky). Je stále více zřejmé, že toto téma je mezinárodně i celosvětově aktuální. Zpracování výsledků v České republice se ujala Masarykova Univerzita v Brně. Program byl zaměřen na respondenty od 12 let výše a jeho výsledky nevyznívají pro Českou republiku nejlépe. Ze získaných výsledků vybíráme ty, které jsou propojeny s naším tématem.

Češi, ve srovnání s ostatními zeměmi, nejvíce ze všech (52 %) souhlasí s názorem, že většina informací na internetu je spolehlivá. Tato důvěra k online obsahu svědčí do jisté míry o naivitě našeho obyvatelstva. Ze zkoumaných zemí v největším procentu Češi stahují a dívají se na online videa (59 %) a stejné procento českých uživatelů (což je spolu s Čínou nejvíce) hraje online hry. Největší podíl Čechů ze všech zemí (40 %) přiznává, že se někdy na internetu dívá na stránky se sexuálním obsahem. A spolu s Kanadany a Američany držíme prvenství v přiznaném faktu, že díky internetu trávíme méně času se svou rodinou (Šmahel, 2008).

Tyto výsledky dávají impuls k dalšímu zkoumání internetového chování v České republice. V roce 2009–2010 proběhlo rozsáhlé šetření v rámci projektu E-Bezpečí, realizovaného Centrem prevence rizikové virtuální komunikace Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, týkající se nebezpečí virtuální komunikace u dětí na základních a středních školách. Výsledky také nejsou zcela příznivé. Téměř polovina žáků udává zkušenost s kyberšikanou. O nepřipouštění si jakéhokoli rizika plynoucího z online komunikace u dětí svědčí i údaj, ve kterém 40 % dotazovaných uvedlo, že by souhlasilo s osobní schůzkou s člověkem, kterého znají pouze přes internet. Dalším významným zjištěním a bezpochyby důkazem o existujícím sextingu již u dětí, je i fakt, že 10 % českých dětí ve věku 6–18 let odesílá své nahé fotografie jiným lidem. Většina žáku (73 %) však považuje toto chování za rizikové (Krejčí, Kopecký, 2010).

Je tedy zřejmé, že užívání internetu je v mnoha ohledech velmi specifické. Vedle nesporných a nepochybnitelných předností (především zdroj informací) poskytuje virtuální prostředí informace, které nemusí být svým obsahem vhodné, ale zároveň umožňuje vytvořit si svůj virtuální svět, v němž může být každý takovým, jakým být chce, bez ohledu na realitu. Jedná se o prostředí, kde chybí sankce za nevhodné chování. Navíc je zde možnost se v případech nepříjemných pocitů kdykoliv odpojit. Může se lhat, přetvářovat

se nebo jakkoliv jinak měnit svou identitu, což někteří odsuzují a jiní toho s oblibou využívají. Na internetu je vysoká míra anonymity, proto se dospívající cítí uvolněněji a bez zábran, než je tomu v reálném životě. Nemusí řešit, jak vypadají, že se jejich postava neshoduje s ideálem krásy, nebo co mají zrovna na sobě. Je to prostředí odreagování a zábavy, prostředí bez závazků (Šmahel, 2003).

Tato virtuální atmosféra je intenzivně vnímána především dospívajícími dívkami, které jsou náchylnější k širokému spektru svodů v médiích než chlapci. Děvčata se více zajímají o modeling, častěji se účastní soutěží a castingů, využívají možnosti stát se mediální hvězdou či dětskou hvězdičkou, zajímá je více svět módy a vztahů atd. (Šafářová, 2009). Na tato témata pak v komunikaci reagují dříve a otevřeněji než chlapci, což skýtá řadu rizik. I proto je pro ně prostředí internetu v mnohém více přímo i nepřímo ohrožující.

Média mají totiž velký vliv na vnímání krásy a jejího ideálu, které jsou pro dospívající dívky velmi důležité. V médiích je krása omezena převážně na fyzický vzhled. Dívka musí být štíhlá, vždy bezvadně upravená (obvykle ve značkovém oblečení), naličená a učesaná. Musí být oblíbená v kolektivu a měla by přitahovat chlapce ve svém okolí. Obvykle by podle výše uvedených kritérií jen málokterá dívka o sobě řekla, že je krásná. Přesto téměř všechny dívky toto kritérium uznávají a mají mnohdy až přehnané nároky na vzhled. Množství reklamy na kosmetické přípravky a mnoho návodů a rad na líčení a úpravu zevnějšku navíc zanechává v dívkách dojem, že žádná není přirozeně krásná a že je tato péče naprosto nutná. A právě za jedny z nejdůležitějších informačních zdrojů o této tématice jsou vnímány dívčí časopisy a zmiňovaný internet (Šafářová, 2009).

Díky nepřebornému množství dat v médiích se navíc dítě zaměřuje na informace nesprávné a nekvalitní (často bulvární) a z důvodu absence konkurenčních zážitků vnímá internet jako hlavní zdroj zábavy a komunikace. V závislosti na povrchní komunikaci navazuje i povrchní vztahy. Kvalita se snižuje na pouhé „povídání o ničem“ a to se pak odráží v celkovém smýšlení osobnosti i ve vztazích v reálném životě. Virtuální hledání někoho, kdo má čas, zájem a pochopení, je často kompenzací toho, co v reálném životě dítěti chybí (Šafářová, Vacek, 2010). Dalším problémem je „zabíjení času“ dětských uživatelů v pro ně bezcenných virtuálních činnostech, které internet umožňuje. Dítě tak přebírá takový pohled na svět, jaký média prezentují a jaký mu zprostředkovávají.

Na základě výše uvedených poznatků jsme se rozhodli výzkum zaměřit právě na dívky v dětství a dospívání, jakožto na specifickou část populace významně podléhající vlivu médií a především internetu.

1 Cíl výzkumu

Naším výzkumným cílem bylo analyzovat postavení internetu v životě dívek v dětství a dospívání. Zjistit podrobněji, kolik času na něm tráví, jaké webové stránky navštěvují a jak vnímají jeho využití, možná rizika a nebezpečí. Dále jsme chtěli prozkoumat úroveň vědomostí a dovedností v oblasti bezpečného preventivního chování v internetové síti. Cílem šetření bylo i mapování vztahu dívek k sociální síti Facebook.

2 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor byl tvořen 262 dívkami ve věku od 8 do 18 let. Šetření bylo prováděno na základních školách a středních školách (dále jen ZŠ a SŠ). Přesněji na gymnáziu, střední zdravotnické škole a pedagogickém lyceu i středních odborných učilištích v oborech kuchař, číšník a pekař v královéhradeckém regionu. Výzkumný soubor byl zvolen tak, aby v něm byly proporcčně zastoupeny jednotlivé věkové skupiny. Jejich rozdělení ukazuje následující tabulka.

Tab. 1: Věkové zastoupení respondentek

	AČ	RČ
1. stupeň ZŠ (8–11 let)	74	28 %
2. stupeň ZŠ (12–15 let)	76	29 %
SŠ (16–18 let)	112	43 %
celkem	262	100 %

Pozn.: AČ = absolutní četnost, RČ = relativní četnost

3 Výzkumný nástroj

Pro tento účel byl vytvořen vlastní dotazník ve dvou variantách; jedna pro 1. stupeň ZŠ, která byla kratší (17 položek) a otázky v ní byly volené s přihlédnutím k dané cílové skupině, a druhá pro 2. stupeň ZŠ a SŠ. Z 21 položek byly 3 dichotomické, 11 uzavřených s výběrem odpovědi, 6 otevřených a 1 formou pětibodové Likertovy škály. Návratnost dotazníků byla 100% díky přítomnosti tazatele během vyplňování dotazníků.

Dotazníkové šetření bylo doplněno rozhovory se zástupci všech věkových kategorií pomocí ohniskových skupin (viz výše), tedy 1. stupeň ZŠ, 2. stupeň ZŠ a SŠ. Rozhovory byly vedeny s šesti dívkami v každé věkové skupině, délka trvání byla přibližně 60 minut. Další doplňující diskuse nebyly nutné. Otázky rozhovoru byly stanoveny na základě podrobného prostudování problematiky a výsledků dotazníkového šetření, na něž interview navazovalo. Dotázané dívky odpovídaly na předem připravené otázky tazatele, odpovědi byly volné.

4 Výsledky a jejich interpretace

Z výzkumného šetření se dozvídáme, že většina respondentek (83,5 %) na druhém stupni ZŠ a SŠ má nezávisle na věku neomezený přístup k internetu. Na prvním stupni ZŠ mají přístup k internetu v polovině případů naprosto neomezený a druhá část dotazovaných pouze se svolením rodičů. Toto svolení se však týká přístupu k počítači, nejedná se o kontrolu obsahu a činností na něm prováděných.

Dobu strávenou na počítači při každé jeho návštěvě udává 44,3 % respondentek v rozmezí 1–2 hodiny denně. Více než 20 % respondentek na 2. stupni ZŠ a SŠ uvádí průměrný čas kolem 3 – 4 hodin, což je při používání počítače u nadpolovičního počtu dívek každý den významným faktorem. V rozhovorech pak dívky z obou stupňů základní školy uvedly, že o víkendu tráví na internetu v průměru více času než přes týden, kdy musí chodit do školy, zatímco dívky ze střední školy jsou na počítači přes víkend kratší dobu než během týdne, protože se naskytuje jiná možnost trávení volného času (výlety, návštěvy kamarádů apod.). Vzhledem k tomu, že dívky na střední škole a některé již na druhém stupni základní školy mají vlastní notebook, je zřejmé, že mohou na internetu trávit více času než dívky, které tuto možnost nemají. Ze stejného důvodu je také znemožněna jakákoliv rodičovská kontrola obsahu nebo činností konaných na počítači či internetu.

Základním motivem trávení času na počítači nebo internetu v uvedené míře je nedostatečná nabídka jiných aktivit. Internet je především využíván jako zdroj zábavy. Děvčata z prvního stupně ZŠ jsou na internetu převážně proto, že je tato činnost baví, neboť se jedná o pro ně zajímavou alternativu komunikace. Vyhledávají online hry, avšak pokud mají možnost, upřednostňují společné hry s kamarády venku.

Zjišťovali jsme, jaké www stránky dívky nejčastěji navštěvují, přičemž možnost „TV, hudba“ zahrnuje stránky komerčních televizních společností a jejich pořadů, stahování filmů a hudby, prohlížení si nejrůznějších videí,

hudebních klipů a spotů. Respondentky vyjadřovaly afinitu k zadaným kategoriím s možností specifikace konkrétních odpovědí.

Tab. 2: Jaké webové stránky navštěvuješ?

	1. st. ZŠ		2. st. ZŠ		SŠ		Σ	
	AČ	RČ	AČ	RČ	AČ	RČ	AČ	RČ
seznamky	13	17,6 %	3	3,9 %	9	8,0 %	25	9,5 %
Facebook	31	41,9 %	69	90,8 %	87	77,7 %	187	71,4 %
hry	40	54,1 %	13	25,0 %	8	7,1 %	61	23,3 %
tv, hudba	9	12,2 %	15	19,7 %	4	3,6 %	28	10,7 %
zájmové servery	5	6,8 %	0	0,0 %	4	3,6 %	9	3,4 %
jiné	1	1,3 %	0	0,0 %	0	0,0 %	1	0,4 %

Pozn.: AČ = absolutní četnost; RČ = relativní četnost

U starších dotázaných jednoznačně vede Facebook, u mladších jsou to častěji hry. Jedná se nejčastěji o herní portály superhry.cz a onlinovky.cz. Ze seznamek byly uvedeny www.lide.cz a www.libimseti.cz a v odpovědi „tv, hudba“ je nejvíce zmiňováno www.youtube.cz. Zájmovými servery se rozumí stránky se zvířecí tematikou (koně, psi) u mladších děvčat a vtipy u starších. Během rozhovorů se nám potvrdilo, že nejnavštěvovanějším webovým systémem je Facebook a hry na něm. Dokonce i dívky z prvního stupně, které oficiálně nemají na Facebook přístup, protože jeho registrace je věkově podmíněna hranicí 13 let, chatují a hrají hry především na této sociální síti. Facebook si dívky všech věkových kategorií pořizovaly především kvůli společenskému nátlaku: „Facebook mají všichni!“

V dnešní době je nespočet možností prezentovat se ve virtuálním světě. Z 91 % se dívky prezentují právě na www.facebook.com. Přibližně 20 % se dále prezentuje na seznamkách – především www.lide.cz. Rozhovory se nám podařilo zjistit, že profil na Facebooku si dívky pořídily pod „tlakem“ kamarádů a okolí. Důvodem je sdílení fotografií, udržování a navazování nových vztahů a zachycení kolujících informací o přátelích. Zajímavá je informace o počtu přátel na těchto profilech. Dívky na prvním stupni ZŠ mají cca 120 přátel a přidávají si všechny žadatele o přátelství, kteří o to požádají – jim se pak zpřístupní o dívkách veškeré informace. Většinou jsou to lidé, které znají z reálného života, nebo přátelé přátel, které zatím neznají. Některé dívky

mají přidáné jako přátele i rodiče, což je jedna z možností, jak kontrolovat alespoň facebookové aktivity dítěte.

Na druhém stupni už mají dívky kolem 300 přátel, přidávají si i cizí lidi, někdy je zohledněn počet společných přátel. Tyto dívky jsou zásadně proti přidávání rodičů do skupiny přátel. U dívek ze středních škol se počet facebookových kamarádů pohybuje okolo 200 a i zde je samozřejmostí, že rodiče nejsou zahrnuti v této skupině.

Vysoké počty facebookových „přátel“ vedou k ještě povrchnějším vztahům a kamarádství se tak často poníží na úroveň „mít člověka přidáného v seznamu přátel“.

Z výše uvedených informací lze odvodit, že dívka si založí profil a pak ho sdílí s relativně vysokým počtem dalších lidí, kterým se zobrazují veškeré informace, které zde dívky zveřejní včetně osobních dat, fotografií apod. Navíc s rostoucím věkem přibývá i tzv. otevřených profilů, kde nemají dívky nastaveno zabezpečení soukromí a tudíž všechny zveřejněné informace mohou číst naprosto cizí lidé. Dívky na základní škole často nevědí, kde se toto soukromí nastavuje. Na střední škole už mají otevřené profily úmyslně, aby byly dostupnější pro navazování nových kontaktů.

5 Módní Facebook

Facebook byl založen v roce 2004 Markem Zuckerbergem, tehdy pro potřeby studentů Harvardské univerzity. Postupně se rozšířil mezi širokou veřejností na celém světě. Dnes je Facebook alespoň částečně přeložen do sedmdesáti jazyků, základním jazykem však zůstává stále angličtina (Tiskové středisko Facebook, 2011). Má více než 650 milionů aktivních uživatelů (údaj z dubna 2011; Facebook Marketing Statistics, 2011) a díky oblíbenosti především mladších věkových kategorií těchto členů stále přibývá.

Zaregistrovat na Facebooku se může každý člověk starší 13 let. Po založení vlastního profilu se uživatel začíná orientovat na účty ostatních lidí, z nichž může někoho požádat o virtuální přátelství. Přátelé pak mohou navštěvovat uživatelský profil, vidět jeho fotky, informace a komentovat veškeré dění na jeho profilu. Průměrný uživatel má kolem 130 přátel (podle statistiky Tiskového střediska Facebook, 2011), avšak náš výzkum ukazuje, že nejsou výjimkou profily s 300 a více přáteli již u dětí školního věku.

Patrně nejvyužívanější facebookovou aplikací je tzv. zeď. Po vyplnění rámečku s pobídkou „co se vám honí hlavou?“ nebo „napište něco“ se

zobrazí příspěvek všem přátelům. Tímto způsobem lze informovat kohokoliv o čemkoliv bez ohledu na význam či přínos zveřejněné informace. Facebook umožňuje psát i soukromé zprávy, vytvářet události pro vybrané přátele, sdílet odkazy, fotky, videa. Je zde k dispozici přibližně 50 her pro všechny věkové kategorie, lze si založit farmu, starat se o zvířata apod. V rámci aplikací je možné do přátel virtuálně šfouchnout, lze posílat květiny, pusy, plyšáky i srdce. Často využívané jsou testy typu „na kolik % máš dnes chuť na sex“, „kdy budeš mít první miminko“, „kdy zemřeš“ apod. Výsledky her a testů jsou přístupné všem přátelům.

Facebook slouží především k navazování a udržování vztahů s přáteli. Jako virtuální sociální síť má však mnohá rizika, která není radno podceňovat. Už při samotné registraci, kdy by se měl člověk zajímat o podmínky užívání, najde tyto informace v angličtině. Chybějící překlad základních informací do jazyka země, kde je Facebook využíván, vnímáme jako zásadní chybu. Další z nich je nedostatečná ochrana soukromí. Veškeré informace, které o sobě uživatel napíše, zůstávají na Facebooku po bližší nespecifikované době i po deaktivaci celého profilu. Uživatel si může nastavit různou úroveň zabezpečení soukromí (lze omezit „viditelnost“ profilu pouze pro přátele nebo pro přátele přátel nebo může profil navštívit kdokoli), avšak pokud se používá aplikace nebo hra, uživatel pak sdílí své osobní údaje s ostatními uživateli dané aplikace bez ohledu na přátelství. Příkladem je oblíbená farma – Farmwille, která má cca 80 milionů hráčů.

I Facebook jako ostatní sociální sítě, byl vybaven tzv. záchrannými tlačítky, které umožní hlásit a zablokovat závadný obsah (nevyžádaný nebo podvodný obsah, útok na jednotlivce, projevy násilí, zločin, sebepoškozování, nahota, pornografie, sexuálně explicitní obsah atd.). Požadavek se však po kliknutí na toto tlačítko zařadí do fronty a je odeslán administrátorům do USA. Zablokování takového obsahu je pak zdoluhavý proces. Obecně platí, že čím více uživatelů konkrétní obsah nahlásí, tím větší je šance na zablokování konkrétní stránky (Kopecký, 2010).

Na Facebooku se objevují i způsoby komunikace hraničící s kyberšikanou, tj. nebezpečné komunikační jevy realizované prostřednictvím informačních a komunikačních technologií s následkem ublížení či jiného poškození oběti buď záměrně, nebo v důsledku např. nevhodného vtipu, nedorozumění apod. (Krejčí, 2010, s. 3). Příkladem je aplikace Friends Facts, kde přátelé odpovídají na dotazy typu „Myslíte si, že odešel/a někdy z hospody bez placení?“

nebo „Myslíte si, že dotyčný během svého života něco ukradl?“ a další. Pod těmito otázkami je malým písmem psáno varování, že smysl této aplikace je výhradně pro pobavení, žádné z odpovědí na osobní otázky by neměly být brány vážně. Přesto osoba, která není dostatečně psychicky odolná, může mít s těmito informacemi problém. Aplikace je navíc koncipována tak, že chce-li člověk zjistit jméno přítele, který odpovídal na tyto dotazy, musí sám zodpovědět 70 jiných dotazů tohoto druhu (E-bezpečí, 2009).

V České republice má v současnosti profil na této službě přibližně 3 miliony uživatelů (stav k 31. březnu 2011; Hejl, 2011).

6 Bezpečnost na internetu

Vzhledem k tomu, že založení profilu, ať už na Facebooku nebo v kterékoliv jiné sociální síti či komunikačním portálu, nevyžaduje bohužel téměř žádnou míru zodpovědnosti ani vědění o rizicích a pravidlech pro bezpečné užívání internetu, ptali jsme se dříve, v čem si myslí, že pro ně (nebo jejich vrstevníky) může být internet nebezpečný. Položka byla koncipována jako otázka s volnou odpovědí, níže uvedené kategorie tedy vzešly přímo od respondentek.

Tab. 3: Nebezpečnost internetu

	1. st. ZŠ		2. st. ZŠ		SŠ		Σ	
	AČ	RČ	AČ	RČ	AČ	RČ	AČ	RČ
manipulace	1	1,4 %	3	3,9 %	3	2,7 %	7	2,7 %
ohrožení (úchylové apod.)	8	10,8 %	50	65,8 %	57	50,9 %	115	43,9 %
viry, spam	8	10,8 %	1	1,3 %	3	2,7 %	12	4,6 %
ztráta soukromí	0	0,0 %	6	7,9 %	18	16,1 %	24	9,2 %
zisk nesprávných info	0	0,0 %	0	0,0 %	1	0,9 %	1	0,4 %
závislost	1	1,4 %	4	5,3 %	18	16,1 %	23	8,8 %
odloučení od reality	0	0,0 %	0	0,0 %	8	7,1 %	8	3,1 %
ztráta času	3	4,1 %	0	0,0 %	5	4,5 %	8	3,1 %
neprůhlednost	0	0,0 %	0	0,0 %	8	7,1 %	8	3,1 %
v ničem	35	47,3 %	6	7,9 %	12	10,7 %	53	20,2 %
nevím	14	18,9 %	7	9,2 %	10	8,9 %	31	11,8 %
může se rozbít PC	4	5,4 %	0	0,0 %	0	0,0 %	4	1,5 %

Pozn.: AČ = absolutní četnost; RČ = relativní četnost

Jak je zřejmé z tabulky, téměř polovina dívek mladšího školního věku nevidí v internetu žádné nebezpečí a dalších téměř 20 % neví, v čem by mohlo nebezpečí spočívat. To je známkou nevhodné či nedostatečné mediální výchovy nebo nesprávného poučení dítěte rodiči. Dívky od druhého stupně ZŠ a starší si uvědomují riziko alespoň v podobě ohrožení „zlými“ lidmi (např. úchylové, vrazi apod.).

Zjišťovali jsme, jaká pravidla bezpečného užívání internetu dívky znají a dodržují. Studentky středních škol si uvědomují důležitost neuvádění osobních dat, což v 35 % dodržují. Stejně tak i dívky na 2. stupni ZŠ (15 %). Zde jsme narazili na rozpor, kdy dívky nesdělují adresu nebo datum narození, pokud o to někdo cizí např. na chatu požádá, ale do informací v profilech to bez obtíží uvedou.

Významnými daty se stávají i informace, že téměř 30 % dívek bez rozdílu věku nezná nebo nedodržuje žádná pravidla pro bezpečné užívání internetu. Další 20 % z dotázaných sice tuší, že internet nebude naprosto bezpečným místem, ale o pravidlech také neví. Z rozhovorů jsme zjistili, že nejmladší dívky neuvádí datum narození ne kvůli prevenci zneužití osobních údajů, ale proto, že kvůli registraci na různých portálech, které jsou věkově omezeny, uvádí jiný věk (dělají se starší) a mají strach, že na tento podvod někdo přijde.

Dívky bohužel nejsou ze školy poučené o rizicích v souvislosti s užíváním počítače a internetu, a to i přesto, že ve škole s počítači pracují. Informace, které mají, jsou převážně od rodičů, některé si předaly mezi kamarádkami. Dívky z druhého stupně přiznaly, že je někteří učitelé nabádají k odhlášení z Facebooku, protože je to nebezpečné, avšak neuvádějí konkrétní nebezpečí, a proto dívky tuto službu jako ohrožující nevnímají.

Analýza výpovědí ukázala, že dívky prvního stupně mají prokazatelný zájem o více informací týkajících se bezpečného chování na internetu. Preferovanou formou je pro ně poučení rodiči, starší dívky o tyto informace zájem nemají. Pokud by to bylo nutné, přijatelnou formou osvěty pro dívky z druhého stupně je poučení od kamarádů a pro středoškolačky je ideální vyvěsit tyto informace na zeď Facebooku.

7 Rodičovská kontrola

Rodiče by bezpochyby měli mít přehled o tom, co jejich dítě na internetu dělá, s kým se stýká apod. Opak je ovšem pravdou. Z rozhovorů vyplývá, že pokud rodič pustí prvostupňové dítě na počítač, má spíše strach o uložené

soubory a jejich nechtěné vymazání, popř. stažení virů. Tito rodiče ještě regulují čas svých dětí strávený u počítače, okrajově vědí, co potomek na internetu dělá (jestli hraje hry nebo je na Facebooku), ale o přátelích a lidech, se kterými si povídá, nemají tušení.

Na druhém stupni ZŠ se situace nelepší. Podle názoru dotazovaných dívek rodiče nevědí o tom, s kým se stýkají nebo co na internetu dělají. V rozhovorech uvedly, že zpočátku užívání internetu se rodiče občas podívali, co je obsahem jejich internetových aktivit, nyní už své děti nekontrolují. I dívky ze střední školy zdůraznily, že zpočátku se rodiče dívali do historie akcí na internetu nebo je pozorovali za zády, ale dnes už nevědí o jejich chování téměř nic. Navíc mnohé z nich vlastní notebook. V tomto případě je rodičovská kontrola prakticky vyloučena.

8 Erotické a sexuální zkušenosti na internetu

70 % dívek bez rozdílu věku uvedlo, že se s erotickou nebo sexuální tematikou na internetu již setkala. Těch, které tuto zkušenost mají, jsme se dále ptali, v jaké souvislosti k tomu došlo.

Tab. 4: Setkání s erotickou nebo sexuální tematikou na internetu

	1. st. ZŠ		2. st. ZŠ		SŠ		Σ	
	AČ	RČ	AČ	RČ	AČ	RČ	AČ	RČ
na chatu či seznamce	12	44,5 %	31	57,4 %	56	54,4 %	99	53,8 %
eroticky zaměřené stránky	9	33,3 %	22	40,7 %	52	50,5 %	83	45,1 %
jiné	6	22,2 %	3	5,6 %	13	12,6 %	22	12,0 %

Pozn.: AČ = absolutní četnost; RČ = relativní četnost

Respondentky vyjadřovaly afinitu k zadaným kategoriím s možností uvedení vlastního názoru při volbě „jiné“. Více než polovina dotázaných bez rozdílu věku se setkala s erotickými či sexuálními návrhy na chatu nebo seznamce. Přibližně polovina středoškolaček má zkušenost s eroticky zaměřenými stránkami (ať už navštívenými úmyslně či neúmyslně). V možnosti „jiné“ respondentky uvedly zkušenosti s erotickou reklamou nebo erotickými hrami.

Při rozhovorech dívky z prvního stupně přiznaly, že zkušenost s erotikou nebo erotickými hrami vnímají jako špatnou, a proto vyhledávání tohoto tématu nikdy neopakovaly. Na druhém stupni již navštěvují takto zaměřené

stránky úmyslně. Tato zkušenost jim nevadí a relativně často tyto návštěvy opakují – když nejsou rodiče doma. Pokud jsou osloveni k tomuto tématu na chatu, buď neodpovídají, nebo odpovídají negativně. Erotika a sex je podle nich na internetu úplně „normální“. Jde především o otevřenou komunikaci, ale i o výměnu informací. Dvě dotazované dívky se v rozhovoru zmínily, že se s touto tematikou setkaly prostřednictvím videochatu. Tuto zkušenost vnímají spíše jako negativní.

Studentky středních škol mají zkušenosti s erotikou či sexem na internetu spíše neúmyslnou, i když přiznaly, že dřív (na ZŠ) to byl trend, a proto z leg-race takto zaměřené stránky navštěvovaly. S nabídkami k erotické komunikaci přes chat se setkávají běžně, ale zůstávají pasivní. Podle nich byl sex přes internet moderní, ale „teď už to tak neletí“. Je to samozřejmost. Dle jejich názoru se tím děti na základní škole chlubí, ale na střední už se to příliš nerozebírá, neboť je to osobní. Zkušenosti s videochatem středoškolačky nemají. Erotika a sex je pro náctileté velmi důležité téma, avšak v mnoha případech není možné jej diskutovat face-to-face. Internet je proto snadno dostupným médiem k řešení této problematiky.

Diskuse a závěr

Co všechno náš výzkum potvrdil či alespoň naznačil? Ukazuje se, že se jedná o fenomén, který se do života dětí a mládeže (v našem případě dívek) prosadil natrvalo a velmi výrazně. Dokonce tak, že život mladých lidí profiluje a fakticky ovlivňuje v rovině znalostí, postojů i chování.

Přímé negativní dopady lze hledat v čase, který děti u počítače tráví. To má samozřejmě zdravotní rizika (ve všední dny cca 5–6 hodin „sezení“ ve škole a k tomu 2–4 hodiny u počítače). V mnoha případech bez kompenzace jinou pohybovou aktivitou.

Z dalších možných negativních dopadů se jedná o přímé ohrožení lidmi, kteří se dokážou do přízně dívek „vemluvit“ a zneužít jejich zvědavosti, naivity a touhy po dobrodružství.

Velmi specifickým negativním dopadem s nesnadno dohlédnutelnými důsledky pro jejich dospělou budoucnost je vznik závislosti na povrchním chatování, jehož informační hodnota je velmi nízká (většinou „bezenná“ pocitová sdělení) a jde vlastně o moderní zabíjení času, který nedokážou dívky trávit hodnotněji. Nicméně je to pohodlné, „po ruce“ a módní. Tento návykový způsob trávení volného času oslabuje vůli a ve svých důsledcích

vede k neochotě vyvinout větší úsilí směrem k jiným zážitkům, které přeci jen vyžadují určitou „námahu“.

Shrňme-li podstatné, pak výsledky našeho výzkumného šetření potvrzují, že dívky tráví na internetu mnoho času především kvůli absenci jiných konkurenčních aktivit. Příliš si neuvědomují rizika spojená s virtuálním prostředím, a proto je zde vyšší míra ohrožení. Selhává školní mediální výchova i poučení a kontrola ze strany rodičů. Možnou příčinou je nedostatečná informovanost učitelů i ostatních dospělých. Je zřejmé, že ochrana před riziky virtuálního prostředí je nezbytná. Jsme přesvědčeni, že při dostatečné osvětě uživatelů je možné alespoň některým sociálně patologickým jevům a rizikům spojeným s užíváním internetové sítě předejít.

Literatura

- ŠAFÁŘOVÁ, A. *Vliv časopisů na názory a postoje dívek v dospívání*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2009. 87 s. (nepublikovaná diplomová práce).
- ŠAFÁŘOVÁ, A., VACEK, P. Role internetu ve světě dospívajících dívek. In ŠIMKOVÁ, E. (ed.) *Socialia 2010. Sociální deviace v kontextu společenských věd*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2010, s 383–390. ISBN 978-80-7435-091-7.
- ŠMAHEL, D. *Psychologie a internet – děti dospělými, dospělí dětmi*. Praha: Triton, 2003. 158 s. ISBN 80-7254-360-1.

Internetové zdroje

- Facebook [online] [cit. 15. 4. 2011], dostupné z: <http://www.facebook.com>.
- Facebook Marketing Statistics [online]. Aktualizace 16. 4. 2011 [cit. 16. 4. 2011], dostupné z: <http://www.checkfacebook.com>.
- HEJL, Z.: *Počet uživatelů Facebooku 2011* [online]. Aktualizace 31. 3. 2011 [cit. 15. 4. 2011], dostupné z: <http://www.portiscio.net/pocet-uzivatelu-facebooku>.
- KOPECKÝ, K. *Některá z rizik Facebooku, o kterých možná ještě nevíte (díl I.)*. Metodický portál RVP [online]. Aktualizace 4. 11. 2010 [cit. 10. 12. 2010]. ISSN 1802-4785. Dostupný z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/9889/NEKTERA-Z-RIZIK-FACEBOOKU-O-KTERYCH-MOZNA-JESTE-NEVITE-DIL-I.html>.
- KREJČÍ, V. *Kyberšikana. Kybernetická šikana*. Studie. [online]. Aktualizace 25. 10. 2010 [cit. 13. 9. 2011]. ISBN 978-80-254-7791-5. Dostupný z:

- <http://www.e-nebezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/materialy-pro-studium-studie-atd>.
- KREJČÍ, V., KOPECKÝ, K. *Nebezpečí elektronické komunikace – zpráva z výzkumného šetření* [online]. Aktualizace 4. 2. 2010 [cit. 20. 10. 2010]. Dostupné z: <http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/247/22/lang,czech/>.
- E-bezpečí. *Kyberšikana na Facebooku* [online]. Aktualizace 19. 3. 2009 [cit. 17. 11. 2010]. Dostupné z: <http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/127/63/lang,czech/>.
- ŠMAHEL, D. *Zveřejněna mezinárodní zpráva World Internet Project* [online]. Aktualizace 25. 11. 2008 [cit. 10. 2. 2011], dostupné z: <http://ivdmr.fss.muni.cz/info/view.php?cislocclanku=2008112501>.
- Tiskové středisko Facebook [online] [cit. 15. 4. 2011], dostupné z: <http://www.facebook.com/press/info.php?statistics>.

Kontaktní adresa

Mgr. Anna Šafářová

Pedagogická fakulta

Univerzita Hradec Králové

anna.safarova@uhk.cz

Doc. PhDr. Pavel Vacek, Ph.D.

Univerzita Hradec Králové

Katedra pedagogiky a psychologie

Hradecká 1227/4

500 03 Hradec Králové

tel. 493 331 340

pavel.vacek@uhk.cz